

Babel Salon, dinsdag 18 mei 2010: Iedere leerling op de juiste plek
Circa 40 bezoekers.

Een flink aantal nieuwe Salon-bezoekers, velen uit het onderwijs of de onderwijspolitiek, was afgekomen op het interview met prof. dr. Herman van de Werfhorst, hoogleraar sociologie aan de Universiteit van Amsterdam, en een levendige discussie volgde aansluitend op het vraaggesprek.

Dr. Piet Bakker begon zijn interview met de introductie van Herman van de Werfhorst die zich in zijn landenvergelijkende onderzoek afvraagt wat de effecten zijn van de veelheid van beschikbare vervolgopleidingen en de vroege schoolkeuze in Nederland op ongelijkheid in leerprestaties en ongelijkheid van kansen naar sociaal milieu, etniciteit en sekse. Op de vraag of er enig ander land is waar zoveel en zo voortdurend wordt gesleuteld aan het onderwijs volgde een tweeledig antwoord. In heel veel landen wordt gewerkt aan het onderwijssysteem en vaak veel radicaler zoals in Engeland en Finland waar stelselwijzigingen zijn doorgevoerd. In Nederland wordt vooral gesleuteld, het onderwijssysteem vertoont veel continuïteit sinds het eind van de 19^e eeuw met 'breekpunten' in de opleiding op twaalfjarige en zestienjarige leeftijd, de veranderingen gaan in kleine stapjes, stelselwijzigingen roepen weerstand op.

Het zijn niet alleen van bovenaf gestuurde veranderingen, ook externe ontwikkelingen zijn van invloed. Thans is meer scholing nodig dan vroeger omdat technologische vernieuwingen het werk ingewikkelder hebben gemaakt, en 'Europa' eist sinds enige tijd een startkwalificatie, wat voor Nederlandse leerlingen van het vmbo 1 als bizarre consequentie heeft dat zij een diploma hebben zonder zo'n kwalificatie. Die volgt pas na mbo 2. Nederland kent een sterke differentiatie, dat wil zeggen de selectie en beroepsoriëntatie gebeuren op jonge, twaalfjarige leeftijd, dan worden de leerlingen over de verschillende schoolopleidingen verdeeld. Toch zijn de ongelijkheden qua herkomst en afkomst in Nederland nog altijd beperkt maar die zouden kunnen toenemen met blijvende vroege selectie en een grotere nadruk op (cognitieve) prestaties. Over het algemeen wordt de stratificatie - de verdeling van kansen en bezittingen - van een land bevestigd met school- en beroepsselectie op jonge leeftijd en de mobiliteit tussen generaties wordt juist bevorderd bij keuzes op een later tijdstip in de schoolloopbaan.

De huidige Nederlandse onderwijscultuur is niet in overeenstemming met de mogelijkheden van leerlingen en dus pleit Van de Werfhorst voor een langer leertraject met een tweejarige brugklas na het basisonderwijs, waarin leerlingen van diverse opleidingen

gezamenlijk onderwijs krijgen in vakken gericht op interactie en burgerschap, zoals geschiedenis, maatschappijleer en sport, en gescheiden onderwijs in kennisvakken. Een langer traject leidt tot minder schooluitval, en brede klassen en een latere selectie vergroten de kans dat leerlingen het meest geschikte pad kiezen. De invloed van het ouderlijk milieu op de school- en beroepsselectie wordt afgeremd, want op 15-16 jarige leeftijd hebben de leerlingen meer in de melk te brokken. Als de schoolroute minder vroeg vast ligt en er een (verplichte) interactie is met kinderen uit andere sociale en etnische milieus wordt maatschappelijke segregatie tegengegaan en politieke participatie bevorderd. Scholing dient immers ook de vorming van actieve, maatschappijgerichte burgers. Een dergelijk selectiesysteem met brede brugklassen geeft winst aan de onderkant van het schoolsysteem en nauwelijks verlies aan de top, terwijl een homogene onderwijsaanpak verlies oplevert voor de leerlingen aan de onderkant met nauwelijks meer winst voor de kinderen aan de bovenkant.

Er is de laatste tijd in Nederland een streven naar verbetering van de prestaties aan de bovenkant, de leerlingen van het vwo, omdat de aansluiting met de universiteit steeds meer te wensen overlaat. Nu de Nederlandse universiteiten, met uitzondering van een beperkt aantal studierichtingen en exclusieve opleidingen, nog geen selectie toepassen op basis van eindexamenresultaten (cijfers) is er voor leerlingen weinig drijfveer zich extra in te spannen: een zes is genoeg, ze komen toch wel binnen. Een nadruk op selectie op prestaties aan de bovenkant van het onderwijssysteem zal de afstand tot de onderkant van het onderwijssysteem, de ongelijkheid, vergroten en doorwerken in de aanpak van de lagere vormen van onderwijs. Het gemiddelde van de Nederlandse prestaties zal worden opgestuwd terwijl Nederland het al goed doet qua gemiddelden vergeleken met andere landen.

De voorgestelde brede brugklas is niet vergelijkbaar met de middenschool omdat breed onderwijs voor alle vakken niet de juiste manier is om te selecteren en bovendien zitten leerlingen dan een aantal jaren vast terwijl ze juist moeten kunnen ontsnappen uit de gekozen route. Van de Werfhorst kent geen onderzoek dat negatieve effecten van grote scholen aantoonst, maar in zijn voorstel past het opzetten van scholen voor 12-15jarigen, waarmee je grote scholen voorkomt. Een dergelijk model vertoont overeenkomsten met de junior- en senior highschool in de Verenigde Staten wat een egalitair onderwijssysteem is maar het parallelle private onderwijssysteem bestendigt daar de bestaande segregatie naar her- en afkomst. Segregatie moet juist worden bestreden, vandaar de brugperiode met klassen waarin kinderen uit lagere en hogere sociale/etnische milieus elkaar ontmoeten.

In de Zaanstreek is er geen trend in de richting van een brede brugklas terwijl daar behoefte aan bestaat. Wel is per 1 augustus aanstaande de maximale verblijfsperiode van vijf

jaar (vier jaar + 1 jaar doubleren) afgeschaft om te voorkomen dat kinderen wegzakken aan de onderkant, want in Zaanstad dalen de behaalde onderwijsprestaties de laatste jaren ondanks adviezen om die trend te keren. Een probleem is mogelijk dat de onderkant van de samenleving steeds homogener wordt, wat op den duur effecten kan hebben op de onderlinge verhoudingen, zoals een grotere afstand tussen werkgever en werknemer. Om een groeiende tweedeling te voorkomen moeten kinderen uit diverse milieus elkaar van jongs af aan kunnen treffen in de brede brugklas in hetzelfde schoolgebouw.